

בלבבי

תלמוד תורה

לשמוע ללמוד וללמד

יורה דעה סימן רמו

בלבבי משכן אבנה

השיעורים של הרב זמינים ב"קול הלשון"

ישראל 073.295.1245 | USA 718.521.5231

בגדרי מצות תלמוד תורה – "לשמוע ללמוד וללמד"

בגמ' בקידושין דף כ"ט ע"ב: תנינא להא דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה וכו', כאן מתבאר יסוד החיוב שהאב חייב ללמד את בנו תורה. ובגמרא בעמוד ב' ילפינן לה מקרא דכתיב ולמדתם אותם בניכם. וכמו כן שאם לא לימדו אביו הוא מחויב ללמד את עצמו מקרא ד'ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם', ומבואר בגמ' שאשה פטורים מללמדה, פטורה מללמוד, ופטורה מללמד, וילפי' לה מקראי דפטורים מללמדה, ועל גבי כך ילפינן שכיון שפטורים מללמדה פטורה מללמוד וכיון שפטורה מללמוד פטורה מללמד. ובפשטות זה רק אופן של ילפותות, ילפי' שפטורים מללמדה, וצורת הילפותא היא מזה שפטורים מללמדה ילפי' שפטורה ללמוד ומזה שפטורה ללמוד ילפינן שפטורה מללמד.

אבל בדקות יש כאן סדר עמוק לדברים.

שורש מצות תלמוד תורה 'לשמוע' שקודם ל'ללמוד וללמד'

יש כאן שלושה חלקים, יש כמובן את ה'ללמוד' ו'ללמד', אבל קודם לכן, כפי שטבוע במטבע הברכה בברכות ק"ש 'לשמוע ללמוד וללמד', - 'לשמוע' קודם ל'ללמוד וללמד'. החלק הראשון – 'לשמוע', הוא לקבל דברי תורה, החלק השני ללמוד והחלק השלישי הוא ללמד, ומכיון שכך הוא סדר הלימוד תורה, לכך זהו צורת הילפותות שרק מי שחייבים ללמדו, וממילא הוא בכלל ה'לשמוע', הוא חייב ללמוד ומי שחייב ללמוד הוא זה שמחויב ללמד.

ויסוד הדבר מבואר בגמ' דף ל' א' "כל המלמד את בן בנו תורה¹ מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני", והיינו, שכפי שבהר סיני צורת קבלת התורה היתה בתחילה ע"י 'לשמוע', כמו כן, כך היא צורת מסירת התורה שבכל דור ודור שנמסרת מאב לבנו, שצריך שיהא בן אופן של 'לשמוע', והיינו, שבפשטות מתפרש הדבר שיש על האדם חיוב ללמוד ואח"כ חיוב ללמד – אך כאן מתחדד באופן שונה, שהאב חייב ללמד את בנו כדי שתחילת הלימוד תורה אצל הבן יתחיל באופן של שמיעה וקבלה מאחרים כפי שהיה בהר סיני, ומתפרש לפי"ז ה'כאילו קיבלה מהר סיני' דייקא ביחס לבן, המקבל ולא ביחס לאב, המלמד, במה שהאב מעמיד את הבן כמקבל מאביו נחשב כאילו קיבלה הבן מהר סיני.

וא"כ, נקודת החידוש שבדברים – בפשטות משמע שיש מצוה רק ללמוד וללמד – ולהרמב"ם הם מנויים במצוה אחת ולהבה"ג ולהרס"ג מנויים כב' מצוות, אבל בדקות

¹ או 'את בנו תורה' – תלוי בבי' הגירסאות.

יש כאן שלב קודם לכך שתחילת הלימוד לעולם הוא ב'לשמוע', ולכן מי שיש בו פטור מללמד אותו, אין לו חיוב ללמוד וללמד.

יסוד מצות תלמוד תורה ללמד קטן – אף שהוא אינו בחיוב

ולפי'ז יש ליישב מה שהקשו האחרונים על הרמב"ם שפתח הלכות תלמוד תורה (פ"א ה"א) "נשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה", והקשו עליו למה הרמב"ם פותח בדיני הפטור, ושלא כפי שפתח הטור שכל אדם חייב בתלמוד תורה, ולפי מה שנתבאר, הדברים מאד ברורים – דבאמת כל אדם התלמוד תורה שלו מתחיל ממה שלימדו אותו, והרי בזמן שהתחילו ללמד אותו לא היה הבן חייב שהרי הוא היה קטן, שתחילת לימודו הוא מאז שמתחיל לדבר שאביו מלמדו 'תורה צוה לנו' וגו', כמבואר בגמ' בסוכה דף מ"ב א', ובין אם האב מחויב זאת מדין 'ללמד' בין להטו"א שכתב האב חייב בזה מדין חינוך, אך מצד הבן וודאי אין כאן מצות ת"ת, שהרי הוא קטן, וא"כ לעולם צורת התלמוד תורה אין תחילת הדבר מכת חיובו שלו בתלמוד תורה, אלא שאביו מלמדו אף שהוא עצמו אינו חייב, וא"כ כל מצות תלמוד תורה לא מתחילה ביסודה מהחיוב העצמי של הלומד [-ולכן מטבע הברכה בברכות השחר הוא 'שתרגילנו בתורתך' כיון שיסוד התלמוד תורה לא מתחיל מהחיוב].

ולכך הרמב"ם מתחיל מצות תלמוד תורה בחיוב של האב ללמד את בנו הקטן תורה, כמו שמבואר מיד בהמשך ההלכה ברמב"ם – וזה מה שמצריך את הרמב"ם לחלק ראשית, בין נשים ועבדים לקטנים, שאף שכולם פטורים אך נשים ועבדים פטורים אף מללמדם, משא"כ קטן אף שהוא כשלעצמו פטור מ"מ האב מחויב ללמדו תורה שזה כאמור יסוד צורת התלמוד תורה אצל האדם במה שכשהוא קטן, הוא מקבל דברי תורה מאביו.

והנה בהלכה ג' כתב הרמב"ם 'וחייב לשכור מלמד לבנו ואין חייב לשכור מלמד לבן חבירו [והמשך דברי הרמב"ם]² מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה וכו'".

והעירו האחרונים שהרי כל אדם חייב בתלמוד תורה בכל מצב ובכל זמן עד יום מותו כמו שהאריך הרמב"ם בהלכה ח' ועד הלכה י' וא"כ מדוע צריך להדגיש חיובו ללמוד תורה אף כשלא למדו אביו, מאי נ"מ אם למדו אביו או לא, וכן יש לדקדק שלא כתב הרמב"ם 'לעולם ילמד אדם תורה', אלא 'חייב ללמד את עצמו', וכן הוא בגמ' 'מיחייב איהו למיגמר נפשיה' [וכן באשה נקטה הגמ' 'דלא מיחייבא למילף נפשה'].

² שזה המשך ההלכה לפי הכסף משנה.

והנה במש"כ הרמב"ם "כשיכיר" דנו האחרונים, ובשו"ע הגר"ז כתב דכוונת הרמב"ם לכשיגדיל, וכך מבואר בראשונים שנקטו להדיא 'לכשיגדיל', אבל פשוט דברי הרמב"ם וכן יש אחרונים שלמדו שנאמר כאן חיוב חדש מאז שיכיר אף קודם גיל י"ג, [מעין דמעין וכדוגמא בעלמא מה שמצינו בעכו"ם שחיובו במצוות תלוי בדעת בפועל שהוא מחוייב כשהגיע לכלל דעת ולא בשנים כמו בישראל]. ואם נאמר כהאחרונים הנ"ל, א"ש.

ולפי מהלך הדברים שנתבאר עד השתא, כאן יסוד חיובו בתור קטן אינו מדין מצות תלמוד תורה הכללית, שמצד כך זהו כשאר מצוות דמחוייב רק כשיגדיל, אלא שנאמר כאן חיוב כשיכיר בתור קטן, היינו רק מכח שצריך שיתחיל אצלו התלמוד תורה במהלך של לשמוע מאחרים שמכח זה אביו מצווה ללמדו, וכשאביו לא למדו, יש לו דין חדש שהוא 'מצווה ללמד את עצמו' כלשון הרמב"ם, והרי אם לא לימדוהו איך ילמד את עצמו, אלא שהוא חייב לדאוג שאחרים ילמדוהו ויקבל מהם דברי תורה במקום אביו, ובכך משלים מה שהאבא היה אמור לעשות³, ומ"מ למהלך שנתבאר הגדרת הדברים היא שיסוד החיוב הראשון של תלמוד תורה לקבל תורה מאחרים, אם אביו אביו, ואם לאו, ידאג שאחרים ילמדוהו⁴.

המקור של פטור עבד מת"ת והמקור של איסור העבד בת"ת

והנה הכס"מ כתב מקור להא דנשים ועבדים פטורים מת"ת, נשים, משום שאין האב חייב ללמד את בתו תורה שנאמר בניכם ולא בנותיכם, ובעבדים הטעם, משום דאמרינן בכתובות דף כ"ח אסור לאדם שילמד את עבדו תורה. ולכאוי' הא דעבד פטור מתלמוד תורה משום שהוקש לה לה לאשה ופטור כאשה, כמו בשאר דיני התורה. ואמנם בדקות – הרי יש דברים ששייכים באיש מצד עצמו שלא שייך להקיש אותו לאשה כמו איסור משכב זכור או פגם שז"ל המבואר בנדה לחיוב מיתה ביד"ש⁵ שכל זה ל"ש כלל באשה, אלא הוא שייך בעצם רק בזכר, ועפ"י יל"ד שהרי הב"י פסק באו"ח סי' מ"ז שנשים חייבות בברכת התורה, - ואף שבכל מצוות עשה שהז"ג פסק כהראשונים שאין יכולה לברך – כאן חייבות משום שהאשה חייבת ללמוד הדינים השייכים לה, [והגר"א שם בשו"ע פליג דמברכת משום דפסקינן דמ"ע שהז"ג נשים מברכות, אך אין מחויבות מדין ת"ת אף בדינים שלה].

ולפי"ז ראשית, כשנאמר ולמדתם את בניכם ולא את בנותיכם, בשלמא להגר"א ודעימיה, באמת היא פטורה לגמרי ממצוות תלמוד תורה אך להמחבר, זהו חידוש גדול

³ ואמנם הכס"מ למד שקאי על מצות תלמוד תורה הכללית שאדם מחוייב בזה, ובוה הסביר את המשך דברי הרמב"ם שהראיה שמצווה ללמוד בעצמו משום שבכל מקום התלמוד קודם למעשה.
⁴ ויש להעיר מהמשך דברי הרמב"ם שלכאוי' יש קצת סתירה לדברים.
⁵ ענין פולטת ש"ז הוא נושא אחר לגמרי.

שאף שהיא מחויבת בתלמוד תורה בדינים הנוהגים לה מ'מ האב אין מחויב ללמדה את הדינים שמחויבת בהם, שזה גופא עומק הילפותא שאינו מחויב בזה באמת אלא מדין אחריותו על אנשי ביתו, ולא גרע מחיובו ללמד את בנו אומנות וכו' כדי שיהא לו חיותא, וכמו כן אחריותו על בתו לענין קיום המצוות, אך לצורך זה סגי כשמלמדה פסקי הדינים ואי'צ ללמדה עיקר הדבר, ויתר על כן, כמו שמבואר בגמ' בסוטה שיש בזה איסור – 'כאילו מלמדה תפלות'.

וגם עבד שפטור מתלמוד תורה אין על האדון חיוב ללמדו תורה, משום דילפינן עבד מאשה, זולת פסקי הדינים מצד אחריותו על עבדו לאפרושי מאיסורא מדין שהוא מבני ביתו, אכן כל זה לענין הפטור מתלמוד תורה בעבד, [וק'ק באמת שלא הביא הכס"מ רק האיסור ללמד עבד ולא ביאר סיבת הפטור משום שהוקש לאשה] אך להאמור שדינים שתלויים דייקא בהבדל שבין זכר לנקבה ל"ש להקיש עבד לאשה, א"כ לענין האיסור ללמד עבד תורה אי אפשר לומר שילפינן לה מאשה שמבואר ברמב"ם להלן הי"ג שכל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות, שהרי ביאר שם הרמב"ם הטעם מפני שרוב הנשים⁶ אין דעתם מכוונת להתלמד והן מוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן, וטעם זה ל"ש בעבד, שאין בו את ה'דעתן קלה', ולכך צריך דין חדש שהתחדש בכתובות שאסור ללמד את עבדו תורה, שאין זה מאותו טעם שאסור ללמד את בתו תורה.

ובאמת בטעם הדבר, הראשונים שם בכתובות לא ביארו את הדבר, ולכאן יסוד הדין הוא שהרי יש דיון בסוגיא בגיטין האם עבד נחשב ישראל וחסר ביהדותו או שמעיקרא אינו ישראל גמור, וי"ל שלהצד שאינו ישראל גמור דינו כעכו"ם שאסור ללמדו תורה שהתורה כמאורסה לישראל, ועכו"ם שלמד חייב מיתה, ולענין זה נשאר דינו כעכו"ם, וא"כ בפטור אשה ועבד שווים, אבל באיסור ללמדם הטעם באשה שונה מהטעם בעבד וכמו שנתבאר⁷.

ויש להעיר שאף שבנשים גופיהו אינן חייבות ללמד בנם תורה אך נאמר בקרא "אל תטוש תורת אמך", ויש מן האחרונים שאמרו דאף שאין חייבת מ"מ ממידת חסידות היא מלמדת את בנה ובירושלמי יש שאי"ז כלל הדין 'ללמד' של מצות תלמוד תורה, אלא 'אלו המנהגות'.

אופני קיום הדין 'לשמוע' – קבלת התורה מאחרים

ועתה נתחיל לחשבן את הסוגיא בקצרה – ביחס לדין 'לשמוע' שנתבאר שהאדם מקבל תורה, מי הם החייבים ללמד את האדם, וכמובן ראשית זה אביו, וכן מאבי אביו לחד

⁶ דייקא רוב הנשים, אבל במיעוטם אינו כן, ולכך מצינו נשים חכמניות שכן למדו תורה.
⁷ ולקמן יתבאר הנפקא מינה בדברים לענין אם יש בעבדים דין 'לשמוע'.

מ"ד, כמו שמבואר בגמ', ובאמו – לפי חלק מהאחרונים שהובא לעיל יש מידת חסידות שתלמדנו, ולענין אבי אמו הכס"מ מסתפק אם הוא חייב ללמדו, יותר מבן חבירו.

ויתר על כן, הרי מבואר בגמ' שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו, ולבנו ולבן בנו עד כל הדורות, ומשמע שהצורה היסודית היא שאדם צריך בעצם ללמד לבן בנו וכו' עד סוף כל הדורות כולם ולכן צריך לחדש שאף כשמלמד את בנו, כיון שמכחו ילמדו כל הדורות הלאה, זה מזה, הרי שיש לו מעלה כאילו הוא לימד את כל הדורות. ויש אחרונים שנקטו שגם בפועל יש חיוב עד דור רביעי, ומשורש דברי הכס"מ משמע שיש חיוב בפועל על כל הדורות כולם כפי האפשר, והעצמות יוסף כותב שיש מצוה בדבר ולא חיוב.

ועפ"ז יש לדון דלכאור' בעיקר המצוה ללמד בנו תורה שבע"פ [באופנים דנקטינן שיש חיוב האב ללמדו – לא רק תורה שבכתב אלא גם תשבע"פ] הרי הוא יכול ללמדו בין בע"פ בין בכתב, ולפי"ז כשהאב מחבר ספר ובנו לומד בספרו הרי אביו מקיים בזה מצות תלמוד תורה ללמד את בנו תורה, ויתכן שאף אחרי מותו אם לומד בספר של אביו זולת מצות כבוד אב, מזכה את אביו במצוה ללמד את בנו תורה, ואם יש חיוב על כל הדורות כולם, יוצא שאם הוא צאצא של אחד מחכמי ישראל ולומד את תורתו מזכהו לאחר מיתתו במצוה ללמד תורה את יוצאי חלציו, וא"כ הרי זה בבחינת 'מכבדו במותו' במה שמזכהו בזה.

ויתר על כן, אדם יכול לקבל תורה מרוב וכדפסק הרמב"ם שכל חכם מישראל חייב ללמד תורה את התלמידים [בלשון הרמב"ם משמע שרק מי שהוא כבר תלמיד יש לרוב חיוב ללמדו אבל לא שמעיקרא הרב מחויב ללמד כל איש מישראל].

ויש לדון אם ב"ד מצווים ללמד תורה כדמצינו לגבי מילה שמחויבים למול היכא דלא מהליה אבוה, ויש לחלק דהתם כיון שערלה זה פגם, הרי ב"ד מחויבים לסלקו מהכריתות שבערלה, משא"כ ת"ת שיכול לדאוג ללמד את עצמו לכשיגדל, ויש מן האחרונים שלמדו שבי"ד באמת מחויבים ללמדו כשלא לימדו אביו, וזה זולת דין חכם מישראל, גם ב"ד אחראים לדאוג שכולם ילמדו תורה.

ויתר על כן מתקנת יהושע בן גמלא יש דין נוסף שיהו מושיבים תלמוד תורה בכל פלך ופלך ומבואר בגמ' בב"ב דף כ"א שהיו נוטלים שכרם מהציבור, ומבואר שמעת התקנה, יש על הציבור חיוב לדאוג לתלמוד תורה של בני הציבור, [וכהיום יש לדון בזה למה חזרו ליקח ממון מכל אב] וחיוב זה הוא מעין מה שדייני גזירות נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, והיינו שמונח כאן הגדרה חדה שמה שתיקן יהושע בן גמלא אינו רק שבפועל יושיבו מלמדי תינוקות בכל מקום, אלא יסוד התקנה היתה שהציבור חייב לפרנס את

המלמדי תינוקות, ואחרי שאפשר לתבוע מהציבור לפרנסם, קבע בתקנה החיוב בפועל להושיב מלמדי תינוקות בכל מקום.

יתר על כן, האופן הנוסף – כשהוא לא למד מאביו תורה הרי שהוא חייב למילף נפשיה, וכמו שנתבאר שמחויב למילף נפשיה מדין 'לשמוע', כלומר, לדאוג לקבל תורה מאחרים.

וא"כ, כל סדר הדברים שנתבאר עד השתא זהו האופנים של החיוב מדין ה'לשמוע'.

דין 'לשמוע' בגר שנתגייר ודין 'לשמוע' בעבד כנעני

ולפי זה – נפלא מאד – כשגר בא להתגייר שמצינו בגמ' בכתובות שמודיעין לו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, ולכאור' מאיזה דין מלמדים אותו, שאם נאמר שזה לצורך הקיום למה סגי במקצת המצוות ולא בכל המצוות הנצרכות לקיום. אבל למהלך הדברים שנתבאר עד השתא זה נפלא מאד – כלומר, זה מדין ה'לשמוע', דכיון שאין מי שילמדנו שאין לו יחס דכקטן שנולד דמי ממי ילמד ויתקיים אצלו הדין 'לשמוע', ולכך מודיעין אותו מקצת מצוות קלות וחמורות וזה סגי בשביל ה'לשמוע'.

ולפי"ז בעבד כשמל וטבל לשם עבדות שאינו בדין גר גמור ורק כשמקבל גט שחרור נהפך לגר גמור, לכאור' יש לדון מתי יתקיים בו הדין 'לשמוע' שקיים בגר שמכח כך מחויבים להודיע לו מקצת מצוות, וראשית יש לדון שבשעה שמל וטבל לשם עבדות, כיון שזה הזמן שמתחייב במצוות כאשה, זה זמן הגירות שלו לענין להודיע לו מקצת מצוות, או שאי"ז נחשב זמן הגירות כיון שעדיין אינו גר גמור.

ובזה הדרינן לנידון שהובא לעיל שהרי בעבד בעצם הוא אסור בתלמוד תורה כדנתבאר שלענין זה הוא כגוי, ולשיטת הב"י שאשה חייבת ללמוד הדינים הנוגעים לה ומכח זה מחויבת לברך ברכות התורה, ה"ה עבד אף שהוא אסור בכללות דברי תורה ולענין זה הוא כגוי, אבל לענין המצוות שמחויב בהם יהיה מחויב ללמוד ולברך ברכת התורה, וא"כ כשהאדון מלמדו הדינים הנוהגים לו י"ל שמתקיים בו מצות 'לשמוע' כיון שלענין זה הוא מחויב בלימוד תורה אף שבכללות אסור לו ללמוד.

אך לשיטת הגר"א שאין אשה מחויבת מדין תלמוד תורה ללמוד הדינים הנוגעים לה, לכאור' ה"ה עבד שאין מחויב מדין ת"ת בדינים הנוגעים לו ואינו מחויב בברכת התורה, ואין האדון מודיע לו רק פרטי הדינים כהיכ"ת שיקיים המצוות, ולפי"ז הוא חידוש גדול לומר שבהודעת פרטי דינים אלו יתקיים בו דין 'לשמוע' כיון שאין מחויב כלל בתלמוד תורה וממילא הוא בכלל האיסור חוץ מהודעת הדינים בפועל, [גם יל"ד להב"י שעבד מחויב ללמוד הדינים הנוגעים לו ומלבד זאת הוא באיסור, שהוא דבר קשה בפועל לעשותו כיון שזה גבול דק בין החיוב לאיסור שאם יוסיף משהו הרי כבר באיסור,

ובשלמא באשה לכל היותר אינו אלא ביחס ש"כאילו מלמדו תפלות" משא"כ בעבד שהוא באיסור גמור].

וא"כ, נתבאר עד השתא השלב הראשון שביסוד מצות התלמוד התורה שהתחלתו הוא ב'לשמוע' שקודם ל'ללמוד וללמד'.

ביאור הצד שבנו קודמו לתלמוד תורה

בנידון הגמ' בדף כ"ט ע"ב הוא ללמוד ובנו ללמוד מי קודם, ולכאן הסברא הפשוטה כפי שבי' הר"י מלוניל ועוד, שהוא מצוה שבגופו, ובאחרונים יש עוד סברא שהטעם הוא מדין חייך קודמים.

ולשיטת רבי יהודה שבבנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו, בנו קודמו, וצריך לידע טעם הדבר, ומצינו בספר חסידים חידוש עצום שאם יש קבוצת אנשים שחלק צריכים ללמוד וחלק צריכים להתפרנס, שראוי שמי שהוא זריז וממולח מהם ישאר ללמוד, אך לכאן אינו דין גמור, וכשיש ב' אחים שאחד ראוי להיות יותר יששכר, אף שכך ראוי שהוא יהיה יששכר והשני זבולון, אך ל"ש לומר שזה חיוב מדינא, אבל כאן באב ובנו זה דין גמור, וצריך לידע מה הטעם, ולא מיבעיא להרס"ג ועוד שללמוד וללמד זה ב' מצוות במנין המצוות, למה תדחה מצות ללמוד מפני מצות ללמד, אלא אפי' להרמב"ם שזה מצוה אחת, סוף סוף הרי מצוה דגופיה עדיף, ושאלה זו דנו בה כבר האחרונים אך כמעט לא נאמר בזה ביאור ברור, מהו יסוד הדין שבנו יהא קודם אליו.

ולפי מהלך הדברים שביארנו עד השתא, אולי יש פתח להבין את הדבר – אם החיוב הוא רק ללמוד וללמד, א"כ הללמוד כפשוטו קודם לללמד, אך אם צורת הדבר שיסוד החיוב של התלמוד תורה מתחיל מה'לשמוע', א"כ כתוב כאן שיסוד הד"ת הוא בהעתיקה מדור לדור שחיובו שלו ללמוד הרי מוטל על אביו ביסודו, שהרי זהו יסוד תחילת התלמוד תורה שלו במה שמקבל מאביו אף בזמן שאינו מצווה כלל במצות תלמוד תורה כדנתבאר, צורה זו של העתקת התורה מדור לדור הוא יסודי במצות תלמוד תורה יותר מהחיוב שיש על האדם עצמו ללמוד תורה, שהחיוב של עצמו עומד עליו רק בתורת המשך החיוב שהיה מוטל על אביו ולא מתחיל אצלו, משא"כ חיובו של בנו מתחיל אצלו להעמיד את קבלת הדברי תורה אצל הבן ובכללות שחייב להעביר את התורה הלאה לאחרים ויסוד חיוב זה קודם, וכמובן שזה חידוש גדול, אבל יש כאן עכ"פ תחילת פתח להבין מאיפה יש צד שבנו יהא קודם אליו.

עפ"י ז' יל"ד, במש"כ המחבר שבהוא ובנו שווים הוא קודם לבנו, ולכאן יש דיוק מלשונות הגמ' שנקטו אם היה בנו זריז וממולח דמשמע דווקא אם בנו עדיף הוא קודם, ובהמשך הגמ' שנקט רב אחא בר יעקב אנא עדיפנא מינך, כלפי בנו ומשמע שבשווים

בנו קודם, ולכאור' אי"ז דיוקים מכריחים לגמרי, דיתכן שהכוונה שעד כמה שאנו שווים בחידוד שמעתתא אנא עדיפנא מינך, אבל מסברא לפי הפשטות, לכאור' שיסוד הדין הוא שצריך לדאוג למי שיותר ת"ח, וממילא כשהם שווים חוזר הדין קדימה של עצמו.

אך לפי מה שנתבאר בכל מהלך הדברים, יל"ד שבעצם מצות ללמד קודם למצות ללמוד, ובשניהם שווים הבן קודם, ואדרבה מה שכשהוא עדיף הוא קודם זהו החידוש.

והנה בפרישה כתב שאם בנו זריז וממולח שבנו קודם היינו שהוא ילמד חלק מהשעות לבד וחלק מהשעות ילמד עם בנו, ולכאור' פשיטא הוא שהרי מחוייב בידיעת התורה או בלימוד תורה שהוא יותר באיכות, ומאי קמ"ל שאי"צ ללמוד כל היום עם בנו, ולהאמור י"ל ביסוד הסברא [אף אם אי"ז כוונת הפרישה] דהיה מקום לומר שכל הזמן חייב ללמד את בנו משום שיסוד החיוב הוא מסירת תורה מדור לדור, וא"כ החיוב שלו ללמד את בנו קודם לחיוב שלו ללמוד בעצמו שזה חיוב שמוטל ביסוד על אביו.

ולהאמור, מה שאשה אינה חייבת ללמד את בנה תורה הוא חידוש, דהפשטות כיון שאינה חייב ללמוד אינה חייבת ללמד כעין דברי התוס' רא"ש שאם לא למד מהיכן ילמד, אך אם יסוד החיוב הוא לדאוג שהתורה תעבור הלאה, והתכלית הוא – לא שהתורה שיש אצלו תעבור הלאה, אלא חיוב כדבר לעצמו לדאוג שהדור הבא יקבל תורה, וכשזה גדר החיוב, כמו שאב שאין יודע תורה מחוייב לשכור מלמד לבנו כדי לדאוג שהתורה תעבור הלאה, כמו"כ אשה שאינה חייבת ללמוד אך בגדר המצוה של ה'ללמד' שמנותקת מעט מהמצוה של ללמוד, תהיה מחוייבת להשכיר מלמד לבנה, וזה נתחדש בקרא שאשה אינה בכלל העתקת השמועה אין האב חייב להעביר לה את התורה ולא היא חייבת להעביר את התורה הלאה.

לפי האמור שיסוד החיוב הוא בללמד אף בכתב, כל אדם שמחבר ספר מקיים בעצם כתיבת התורה, את עיקר הקיום של ללמד שזה יסוד מצות תלמוד תורה, אף לפני שלמדו בפועל, בזה שעשה קיום לד"ת למען יעמדו ימים רבים, כיון שמצדו העמיד אפשרות של העתקת התורה לדורות עוד לפני שלומדים את ספריו בפועל [כעין מצות פרו ורבו שמתקיים בשעת הביאה], ואולי אף אם לא למדו בספרים, שמ"מ היה מצדו מעשה מסירה של הד"ת, וזה חיוב יסודי יותר מהחיוב ללמוד תורה, ויתר על כן שיתכן שאם יכול לחבר ספרים שבזה הוא מעמיד העתקת הדברי תורה לכלל הדורות, זה קודם לחיוב של ללמד תורה בעל פה.

לבירורים בנושאי "בלבבי משכן אבנה"
ניתן לפנות למערכת באופנים הבאים:

טלפון 052-763-8588

פקס 03-548-05294

ת.ד. 16452

ירושלים 9116302

info@bilvavi.net

לקבלת העלון השבועי בדוא"ל,

וכן מקובץ שאלות ותשובות לפי סדר הפרשיות,

יש לשלוח בקשה לכתובת:

info@bilvavi.net

[לקבלת העלון השבועי והשו"ת דרך הפקס,

יש לשלוח בקשה למספר הפקס 03-548-0529]

שיעורי מורינו הרב שליט"א

מופיעים ב"קול השון"

ישראל 073.295.1245

USA 718.521.5231

בס"ד

בלבבי משכן אבנה עולם ברור

המאמרים שבאו בספר זה, רובם נערכו מתוך סדרת שיעורים שניתנה במוצאי שבתות בעיר בני ברק. כל שיעור מקיף ומברר נקודה אחת בהלכות דעות וחובות הלבבות, ונותן מבט שורשי ומעשי בדרך הישרה שיבור לו האדם. בחלקו האחרון של הספר מופיעים "מאמרי התקופה" - מתוך שיעורים שנמסרו לאור תקופתנו, וכן שיחה נוגעת לתקופתנו מאת הגה"צ רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, היוצאת לאור לראשונה.

הפצה אברומוביץ
03.578.2270
משלוח ברחבי העולם

ספרי אברומוביץ
רח. קוטלד 5, בני ברק
03.579.3829

הפצת ספרי קודש
רח. דוד 2, ירושלים
02.623.0294

ספרי מאה שערים
רח. מאה שערים 15,
ירושלים 02.502.2567

סניפים ספרי אור החיים

USA: SHIRA DISTRIBUTORS 718.871.8652

בס"ד

בלבבי משכן אבנה בעל שם טוב - להב אש

ספר בעל שם טוב התחבב לדורות, אלא, שמאמריו בעוד שהם עמוקים הם גם תמציתיים, מצב הגורם קושי להבנים ולהשיגם. הרב מגלה רבות מהעמקות שיש בעשרים ושישה מאמרים ראשונים של פרשת בראשית.

בספר להב אש, סידר הרב ספרי חסידים קדומים והבהיר אלו על פי סדר הנושאים, סליל: תורה, תפילה, אהבת ה', אהבת ישראל, אכילה בקדושה, אמונה, אמת, בחירה חופשית, בטחון, גאולה ...

הפצה אברומוביץ

03.578.2270

משלוח ברחבי העולם

ספרי אברומוביץ

רח. קוטלר 5,

בני ברק 03.579.3829

הפצת ספרי קודש

דח. דוד 2,

ידושלים 02.623.0294

ספרי מאה שערים

רח. מאה שערים 15,

ידושלים 02.502.2567

סניפים ספרי אור החיים

USA: SHIRA DISTRIBUTORS 718.871.8652